

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ**

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

(шифр та найменування галузі знань)

спеціальність 053 Психологія

(шифр та найменування спеціальності)

освітньо-професійна програма Психологія

(назва однієї або декількох)

форма(и) навчання денна та заочна

КИЇВ 2024

РОЗРОБНИК силабусу (доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук)

Світлана МІТІНА
(підпис)

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук

Протокол № 19 від 13.06.2024

Завідувач кафедри
Лариса ТАРАСІЮК
(підпис)

Гарант освітньо-професійної програми 053 Психологія
(кандидат психологічних наук, доцент)

Олена ДУБЧАК
(підпис)

Рецензії/відгуки (зазначити від кого, за наявності)

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
1. Назва навчальної дисципліни, код в ОПП	Психологія віктимної поведінки, ВК
2. Статус навчальної дисципліни	Вибірковий компонент
3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	3-й рік навчання, 6 семестр
4. Обсяг навчальної дисципліни (кількість кредитів, загальна кількість годин (аудиторних за видами занять, самостійної роботи здобувача вищої освіти)	4 кредити ЄКТС (120 год), з них: 16 годин аудиторного навантаження (8 годин лекційних, 8 годин семінарських занять) та 104 г. самостійної роботи.
5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	залік
6. Інформація про консультації	За запитом здобувача вищої освіти в онлайн форматі
7. Мова викладання	українська
8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Мітіна Світлана Володимирівна (кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, <i>філософії та суспільних наук</i>)
9. Контактна інформація викладача	mitina.svitlana@tnu.edu.ua
2. Опис навчальної дисципліни	
Анотація дисципліни	Вивчення цієї дисципліни сприяє формуванню у здобувачів знання про психологію жертви, про об'єктивні та суб'єктивні чинники, що детермінують віктимність особистості; вміння здійснювати діагностику віктимної поведінки, надавати психологічну допомогу та здійснювати заходи, що спрямовані на психопрофілактику віктимності особистості.
Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни	Мета вивчення дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти професійних компетенцій в області віктимології, освоєння теоретичних основ процесу віктимізації особистості, оволодіння вміннями здійснювати діагностику віктимної поведінки, надавати психологічну допомогу та здійснювати заходи, спрямовані на психопрофілактику віктимності.

	<p>Основними завданнями вивчення дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сформувані у студентів розуміння поняття віктимність і чинники формування віктимності особистості; - оволодіти навичками діагностики передумов віктимізації особистості; - сформувані знання та оволодіння основними прийомами допомоги у ресоціалізації жертв; - сформувані вміння та навички складання програм діагностики та допомоги особам, які знаходяться в ситуації віктимізації.
<p>Формат проведення дисципліни</p>	<p>Під час навчання використовуються наступні форми та методи: презентації, бесіди і дискусії, вирішення практичних завдань, кейс-метод .</p> <p>Віртуальне навчальне середовище, яке використовуватиметься при роботі в дистанційному режимі - Google Classroom.</p> <p>У дистанційному режимі лекції / практичні заняття будуть проведені за допомогою програм електронної комунікації Google Meet.</p> <p>Поточна комунікація з викладачем здійснюється через Classroom та корпоративну пошту.</p>

Тематика та зміст навчальної дисципліни.

Номер та назва розділу, теми, перелік основних питань	Вид навчального заняття	Форми і методи контролю знань	Кількість годин
<p>Тема 1. Поняття та детермінанти віктимної поведінки.</p> <p>1.1 Поняття віктимної поведінки та віктимної ситуації. Чинники формування віктимної поведінки. Індивідуально-психологічні характеристики як чинник віктимної поведінки.</p> <p>1.2 Віктимогенна ситуація та її роль у механізмі злочинної поведінки. Взаємодія жертви і злочинця. Стокгольмський синдром та ефект Люцифера.</p>	Вхідна лекція	Вхідної контроль усний метод	2
	семінарське заняття	Поточний контроль; презентація доповідей; виконання письмових завдань	2
<p>Тема 2. Окремі категорії жертв злочинів.</p> <p>2.1 Класифікація і типологія жертв злочинну. Неповнолітні як жертви злочину. Жінка як жертва злочину. Користувач мережі Інтернет як жертва злочину.</p> <p>2.2 Проблема сімейного насилля. Законодавство України щодо попередження насилля в сім'ї.</p>	Лекція-діалог	Поточний; усний метод (сократівська бесіда)	2
	семінарське заняття	Усне опитування; Вирішення ситуативних задач; робота в малих групах, вирішення кейс-завдань	2

<p>Тема 3. Методи вивчення та діагностики віктимності особистості.</p> <p>3.1 Віктимодіагностика – загальна характеристика методик. Методика Схильність до віктимної поведінки (О.О. Андроннікова). Експрес-діагностика рівня соціальної ізольованості особистості Д. Рассела і М. Фергюсона. Дослідження агресії і насильства методом спостереження.</p> <p>3.2 Характеристика проєктивних методик призначених для дослідження агресії та насильства. Методи вивчення та діагностики стану дитини, що постраждала від насильства. «Визначення ступеня ризику насильства над жінкою» (Н.Ю.Максимова).</p>	лекція	Поточний контроль Бліц-опитування	2
<p>Тема 4. Психологічна допомога особистості у кризових життєвих обставинах, як профілактика віктимної поведінки.</p> <p>4.1 Консультування жертв насильства. Консультування дітей – жертв насилля. Специфіка консультування жертв сексуального насильства. Консультування жертв сімейного насильства. Консультування в ситуації мобінгу та булінгу.</p> <p>4.2 Технології психотерапії та психопрофілактики віктимності. Технології транзактного аналізу при роботі з комплексом жертви. Технології індивідуальної психології А. Адлера при роботі з комплексом жертви. Технології психосинтеза при роботі з комплексом жертви. Технології когнітивно-поведінкової психотерапії при роботі з комплексом жертви. Віктимологічна профілактика потерпілих з віктимною поведінкою.</p>	Практичне заняття	Поточний; Усне опитування; Вирішення ситуативних задач; діагностика ступеню ризику насильства	2
	Лекція	Поточний контроль виконання письмових самостійних робіт	2
	семінарське заняття	Підсумковий контроль; Усне опитування; Вирішення ситуативних задач; Тестовий контроль	2

1. Організація самостійної роботи студентів

3.1. Підготовка до семінарських занять. Завдання з навчальної дисципліни «Віктимна психологія» розробляються викладачем і передбачають тематичний перелік теоретичних та практичних завдань до кожного заняття, перевірку мультимедійних презентацій матеріалу доповідей, вирішення кейс-завдань.

3.2. Матеріали для самоконтролю та самостійної підготовки.

Самостійна робота студентів (СРС) передбачає оволодіння студентом навчальним матеріалом передбаченим тематичним планом дисципліни, самостійне опрацювання тем навчальної дисципліни у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, а також передбачає підготовку до усіх видів контролю. Навчальний матеріал дисципліни передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи вноситься в перелік питань підсумкового контролю який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять. Теми доповідей для СРС:

Тематика доповідей, презентації для виступів студентів:

1. Наукові погляди в області віктимології Г. Гентінг, Б. Мендельсона, Е. Сатерленда, Г. Елленбергер.
2. Методологічні підходи віктимології віктимологічного дослідження
3. Сучасні напрямки віктимології.
4. Віктимологічне поняття жертви.
5. Людина як жертва несприятливих умов соціалізації.
6. Положення в соціумі як підстава класифікації «жертв»: ігрова роль «жертви», соціальна роль «жертви», позиція «жертви», статус «жертви».
7. Характеристика ігрових ролей жертви: інфантильна «жертва», агресивна «жертва», депресивна «жертва», залежна «жертва», самозакохана «жертва», злиденна «жертва».
8. Сутність віктимності. Індивідуальна і масова віктимність.
9. Віктимізація: процес і результат. Рівні віктимізації: безпосередні жертви, сім'ї, колективи / організації, населення районів, регіонів (Л.В. Франк).
10. Формування віктимності в контексті психоаналітичних теорій.
11. Особливості роботи з клієнтами - жертвами.
12. Техніки КПТ для роботи з віктимними особистостями.
13. Насильство над дітьми.
14. Фактори ризику насильства в сім'ї.
15. Способи виявлення насильства відносно дитини.
16. Наслідки жорстокого поводження з дитиною.

17. Домашнє (сімейне насильство): визначення, різні види домашнього насильства.
18. Жертви сексуального насильства: випадкові, провокуючі.
19. Фактори психічної травми, пов'язаних з сексуальним насильством (Дж. Хідман).
20. Шкільне насильство: емоційне і фізичне.
21. Прямий і непрямий вплив шкільного насильства на формування особистості дитини.
22. Мобінг: визначення поняття, ознаки.
23. Поняття «булінг». «Горизонтальний» і «вертикальний» мобінг.
24. Особливості віктимологічної профілактики.
25. Основні компоненти спеціальної віктимологічної профілактики.
26. Технологія консультування дітей - жертв насильства.
27. Технології консультування жертв сексуального насильства.
28. Технології консультування жертв сімейного насильства.
29. Технології консультування в ситуації мобінга.
30. Технології консультування в ситуації булінга.

3.3. Індивідуальні завдання.

Індивідуальні завдання з дисципліни «Психологія віктимної поведінки»: презентації, доповіді, есе та інші види індивідуальних завдань, запропонованих викладачем, сприяють більш поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальні завдання (ІЗ) з дисципліни «Психологія віктимної поведінки»: виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з окремих питань з боку викладача на основі вільного вибору теми завдання. ІЗ охоплює усі основні теми дисципліни.

При виконанні та оформленні ІЗ студент може використати комп'ютерну техніку, інформацію з Інтернету, статистичний, довідковий та інші необхідні матеріали.

Теми есе:

1. Віктимізація: процес і результат.
2. Віктимна ситуація та віктимна поведінка.
3. Психологічний портрет жертви.
4. Основні детермінанти віктимності особистості.
5. Віктимологічні дослідження в Україні.
6. Гендерні особливості віктимізації.
7. Вікові особливості віктимізації.
8. Рівні віктимізації: безпосередні жертви, сім'ї, колективи / організації, населення районів, регіонів (Л.В. Франк).
9. Формування віктимності в контексті психоаналітичних теорій.
10. Особливості роботи з клієнтами - жертвами.

11. Техніки КПТ для роботи з віктимними особистостями.
12. Взаємодія жертви і злочинця. Стокгольмський синдром та ефект Люцифера.
13. Консультування дітей - жертв насильства.
14. Консультування жертв сексуального насильства.
15. Консультування жертв сімейного насильства.
16. Консультування в ситуації мобінгу та булінгу.
17. Профілактика віктимної поведінки.
18. Сімейна віктимізація і сімейні злочини.
19. Віктимна поведінка жертв сімейних злочинів
20. Психологічна характеристика жінок та дітей – жертв сімейного насилля.

2. Технічне та програмне забезпечення (обладнання).

Кожному здобувачу потрібно доєднатися до навчального середовища Google Classroom, оскільки там розміщуються навчальні матеріали, проводиться тестування, ведеться журнал оцінювання навчальних досягнень, є можливість для листування з викладачем.

У режимі дистанційного навчання - вивчення курсу додатково передбачає приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Google Meet (для занять у режимі відеоконференцій). У цьому випадку здобувач має самостійно потурбуватися про якість доступу до інтернету. Для роботи в дистанційному форматі потрібні ноутбук / персональний комп'ютер / мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань,
- виконання домашніх завдань,
- виконання завдань самостійної роботи,
- проходження тестування (поточний, підсумковий контроль) тощо.

7. Політика дисципліни.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання завдань відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн-тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватися в онлайн/змішаній формах за погодженням із керівником курсу.

8. Система оцінювання та вимоги.

Здобувач допускається до складання заліку з дисципліни, якщо ним повністю виконані всі види робіт, передбачені робочим навчальним планом та програмою навчальної дисципліни.

Залік - це форма підсумкового (семестрового) контролю, яка передбачає оцінювання засвоєння здобувачами навчального матеріалу на підставі поточного контролю результатів виконання ним певних видів робіт (на практичних, семінарських і лабораторних, індивідуальних заняттях), так і результатів виконання самостійних завдань.

Засвоєння матеріалу оцінюється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи здобувачів) проводити за критеріями:

- 0% завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру,
- 60% завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Розподіл балів за видами діяльності:

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	кількість одиниць	максимальна кількість балів	Форма контролю
Робота на семінарському занятті	5	10	50	Залік
Виконання завдань для самостійної роботи	10	5	50	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік :50+50 = 100				

Значення оцінки

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
А	90-100	«зараховано»	Відмінно-відмінний рівень знань (умінь) В межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
В	80-89		Дуже добре -рівень знань достатньо високий (умінь) В межах

			обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-79		Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68		Достатньо мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59	«не зараховано»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота вивченням курсу з повторним

9. Рекомендовані джерела інформації:

Рекомендовані джерела інформації до теми (основна література; допоміжна література; інформаційні ресурси в мережі Інтернет)

Основна література

1. Віктимологія: навч. посібник/за ред. В.В. Голіни і Б.М. Головкина. Харків: Право, 2017. 308 с.
2. Віктимологія та агресологія: навчальний посібник / за ред. Н.Ю. Волянчук, Г.В.Ложкіна. Київ, 2010.256с.
3. Гарькавець С.О. Віктимологія: навч. посібник. Луганськ, Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. 116 с.
4. Шиліна А. А., Іванов М. С. Гендерні особливості статусно-рольової та поведінкової віктимності неповнолітніх. *Право і безпека*. 2016. № 4. С. 169-173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2016_4_34.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Головкин Б. М. Віктимність як основна категорія віктимології [Електронний ресурс]. Журн. східноєвроп. права. 2015. Вип. 20. С. 6–13. Режим доступу: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/10/golovkin_20.pdf
2. www.nbuv.gov.ua/ – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
3. Directory of Open Access Books [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.doabooks.org>
4. Psychometric Expert [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.psychometrica.ru>.
5. PsyJournals.ru [Електронний ресурс]: портал психологических изданий. Режим доступу: <http://psyjournals.ru>
6. Psychology [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.psychology.ru>.

7. Цифрова бібліотека тематичних текстових збірок [Електронний ресурс]-
Режим доступа: <https://www.twirpx.com>.